

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Х.ДОСМҰХАМЕДОВ АТЫНДАҒЫ АТЫРАУ УНИВЕРСИТЕТІ КеАҚ
ҚАРЖЫ ЖӘНЕ ЕСЕП КАФЕДРАСЫ

ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУ БАҒДАРЛАМАСЫ
6B04104 – Бизнес процестерінің есебі, аудиті және талдауы білім бағдарламасы

«Бекітемін» _____

Академиялық мәселелер жөніндегі
проректор

А.Е. Чукуров
«30» 01 2023 ж.

ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУ БАҒДАРЛАМАСЫ

5B050800 - Есеп және аудит, 6B04104 – Бизнес процестерінің есебі, аудиті және талдауы білім бағдарламасы білім алушыларына арналған

Бағдарлама білім алушыларды қорытынды аттестаттауды өткізу ережелері негізінде әзірленген (СМЖ №025)

Құрастырғандар: PhD, қауымдастырылған профессор м.а. - Ахметова А.С.
аға оқытушы, экономика магистрі – Альдешова С.Б.
аға оқытушы, магистр – Жубанова С.Б.

Қаржы және есеп кафедрасының мәжілісінде талқыланды.

« 14 » 01, 2023 жыл, хаттама № 6
Кафедра меңгерушісі м.а. Ахметова А.С.

Экономика және құқық факультетінің Ғылыми кеңесімен бекітілді.

« 27 » 01, 2023 жыл, хаттама № 3
Факультеттің Ғылым кеңесінің төрайымы Э.М.Адиетова

Келісілді:

1 Факультет деканы Э.М.Адиетова « 27 » 01, 2023 жыл

Білім бағдарламасының академиялық сапасын арттыру және дамуын қамтамасыз ету кеңсесінің жетекшісі Сулейменова Ж.О.
« 30 » 01, 2023 жыл

Университет оқу-әдістемелік кеңесімен бекітілді.

« 30 » 01, 2023 жыл, хаттама № 3

1. Қорытынды аттестаттаудың мақсаты мен міндеттері

5B050800 - Есеп және аудит, 6B04104 - Бизнес процестерінің есебі, аудиті және талдауы білім бағдарламалары бойынша бітірушілерді қорытынды аттестаттау дипломдық жұмыстан/жобалардан басқа кәсіби міндеттерді шешуге теориялық дайындықты анықтауға мүмкіндік беретін оқу бағыты бойынша кешенді емтиханды қамтиды.

Қорытынды аттестаттау мазмұнын университет (кафедра) белгілейді. Ол «Қаржылық есеп», «Аудит» оқу пәндері бойынша сұрақтарды қамтиды.

Қорытынды аттестацияның мақсаты:

6B04104 - Бизнес процестерінің есебі, аудиті және талдауы білім беру бағдарламасы бойынша оқитын бітірушінің кәсіби міндеттерін орындауға дайындық деңгейін және оның даярлығының мемлекеттік білім стандартының талаптарына сәйкестігін белгілеу.

Теориялық оқыту процесінде алған білімдері мен дағдыларын бекітуге, практикалық тәжірибені меңгеруге, дипломдық біліктілікті, ғылыми жұмыстарды аяқтау үшін материал жинауға ықпал ету.

6B04104 - Бизнес процестерінің есебі, аудиті және талдауы білім беру бағдарламасы бойынша оқитын түлектің мемлекеттік кәсіпорындарда, мекемелерде, коммерциялық емес және коммерциялық емес ұйымдарда ұйымдастырушылық, талдамалық және жобалау қызметі үшін қазақстандық еңбек нарығында жоғары білікті бухгалтерлерді, аудиторларды орындауға даярлық деңгейін белгілеу. Оқыту барысында осы бағдарламаның студенттері әлеуметтік-экономикалық процестерді талдау, нақты кәсіби міндеттерді шешу дағдыларына ие болады.

Қорытынды аттестацияның міндеті:

- түлектің дербес ғылыми-зерттеу және оқытушылық жұмысқа дайындық деңгейін анықтау және оны бағалау;

- дербес ғылыми және педагогикалық қызмет дағдыларын дамыту, оқыту нәтижесінде алынған теориялық және практикалық дағдыларды жүйелеу.

Негізгі білім беру бағдарламаларын игеруді аяқтайтын қорытынды аттестаттау білім алушыларды міндетті қорытынды аттестаттау болып табылады. 6B04104 ББ сәйкес-бизнес-процестерді есепке алу, аудит және талдау «Қорытынды аттестаттау» блогына қорғауға дайындықты және қорғау рәсімін қоса алғанда, бітіру біліктілік жұмысын дайындау, сондай-ақ емтихан тапсыру кіреді. Қорытынды аттестаттауды білім алушылардың негізгі білім беру бағдарламаларын меңгеру нәтижелерінің мемлекеттік білім беру стандартының талаптарына сәйкестігін айқындау мақсатында аттестациялық емтихан комиссиялары жүргізеді.

2. Қорытынды аттестаттауға енгізілетін құзыреттіліктер

ҚА барысында білім алушылар келесі құзыреттіліктерінің қалыптасқанын көрсетуі тиіс

Кешенді емтихан:

- бухгалтерлік есеп шоттарының жұмыс жоспары негізінде ұйым активтерінің көздерін есепке алу бойынша бухгалтерлік жазбаларды қалыптастыру.;

- ақша қаражаттарының есебін жүргізу, ақшалай және кассалық құжаттарды ресімдеу;

- қаржылық міндеттемелерді түгендеу рәсімдерін жүргізу;

- әр түрлі деңгейдегі бюджеттерге салықтық алымдарды есептеу және аудару бойынша бухгалтерлік жазбаларды қалыптастыру;

- бюджеттен тыс қорларға сақтандыру жарналарын есептеу және аудару бойынша бухгалтерлік жазбаларды қалыптастыру.;

- ұйымның мүліктік және қаржылық жағдайын бухгалтерлік есеп шоттарында өспелі қорытындымен көрсету, есепті кезеңдегі шаруашылық қызметінің нәтижелерін айқындау;

- заңнамада белгіленген мерзімде бухгалтерлік (қаржылық) есептілік нысандарын жасау;

- ұйымның активтері мен қаржылық жағдайы, оның төлем қабілеттілігі мен кірістілігі туралы ақпаратқа бақылау және талдау жүргізу;

- қаржы-шаруашылық қызметті талдау, бақылау рәсімдерін жүргізу барысында алынған ақпаратты талдау, тәуекелдерді анықтау және бағалау.;
- бюджетке салықтар мен алымдар бойынша салық декларацияларын, сондай-ақ заңнамада белгіленген мерзімдерде статистикалық есептілік нысандарын жасау.

Дипломдық жұмыс (жоба):

- Қазақстанның тарихи дамуының негізгі кезеңдерін, заңдылықтары мен ерекшеліктерін терең түсіну және ғылыми талдау негізінде азаматтық ұстанымды көрсету; шаруашылық операцияларды құжаттау және ұйым активтерінің бухгалтерлік есебін жүргізу;
- бастапқы бухгалтерлік құжаттарды өңдеу;
- ұйымның бухгалтерлік есеп шоттарының жұмыс жоспарын әзірлеу және ұйым басшылығымен келісу;
- өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі тәрбиелеу қабілеті;
- бухгалтерлік есеп шоттарының жұмыс жоспары негізінде ұйымның активтерін есепке алу бойынша бухгалтерлік жазбаларды қалыптастыра отырып, ақша қаражаттарының есебін жүргізу, ақшалай және кассалық құжаттарды рәсімдеу қабілеті;
- шаруашылық операцияларды құжаттау және ұйым активтерінің бухгалтерлік есебін жүргізу қабілеті;
- активтерді қалыптастыру көздерінің бухгалтерлік есебін жүргізу қабілеті, ұйымның активтері мен қаржылық міндеттемелерін түгендеу бойынша жұмыстарды орындау;
- іскерлік қарым-қатынас пен көпшілік алдында сөйлеу, келіссөздер, кеңестер жүргізу, іскерлік хат алмасуды жүзеге асыру және электрондық коммуникацияларды қолдау қабілеті;
- ұйымдардың өндірістік қызметін басқаруда шешім қабылдау әдістерін меңгеру;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып және ақпараттық қауіпсіздіктің негізгі талаптарын ескере отырып, ақпараттық және библиографиялық мәдениет негізінде кәсіби қызметтің стандартты міндеттерін шешу қабілеті;
- активтерді сақтау орындарында түгендеу жөніндегі комиссия құрамында басшылықтың тапсырмаларын орындау қабілеті;

2.1. Әмбебап (базалық) құзыреттіліктер (ӘҚ):

Әмбебап (базалық құзыреттілік) – маманның әмбебап, зияткерлік, коммуникативтік, эмоционалды және еріккүштік қасиеттерге (білім, дағдылар, қасиеттер мен қабілеттер) негізделген кәсіби міндеттер жиынтығын шешу қабілеті.

- дерексіз ойлауға, талдауға, синтездеуге қабілетті (ӘҚ-1);
- стандартты емес жағдайларда әрекет етуге, қабылданған шешімдер үшін әлеуметтік және этикалық жауапкершілікке қабілетті (ӘҚ-2);
- өзін-өзі дамытуға, өзін-өзі жүзеге асыруға, шығармашылық әлеуетті пайдалануға дайын (ӘҚ-3);

2.2. Жалпыкәсіптік құзыреттер (ЖКҚ):

Жалпы кәсіби құзыреттілік-маманның кәсіби қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін ықпалдастырылған білім, дағдылар мен тәжірибе, сондай-ақ жеке қасиеттер негізінде кәсіби міндеттер жиынтығын шешу қабілеті.

- кәсіби қызметті талдау, жоспарлау және ұйымдастыру қабілеті (ЖКҚ-1);
- кәсіби қызмет саласындағы міндеттерді шешу үшін орыс және шет тілдерінде ауызша және жазбаша нысанда коммуникацияға дайын болу (ЖКҚ-2);
- әлеуметтік, этникалық, конфессиялық және мәдени айырмашылықтарды толеранттылықпен қабылдай отырып, өзінің кәсіби қызметі саласында ұжымды басқаруға дайын болу (ЖКҚ-3);

2.3. Кәсіптік құзыреттер (КҚ):

Кәсіби құзыреттілік – маманның нақты білім, білік, дағды негізінде таңдалған қызмет саласындағы кәсіби міндеттер жиынтығын шешу қабілеті.

(Тек осы ББ бағдарланған кәсіби қызмет түрлеріне сәйкес келетін кәсіби құзыреттер ғана тізімделуі керек.)

- шаруашылық операцияларды құжаттау және ұйым мүлкінің бухгалтерлік есебін жүргізу қабілеті (КҚ-1);

- мүлікті қалыптастыру көздерінің бухгалтерлік есебін жүргізу, ұйымның мүлкі мен қаржылық міндеттемелерін түгендеу бойынша жұмыстарды орындау (КҚ-2);

- бюджетпен және бюджеттен тыс қорлармен есеп айырысу мүмкіндігі (КҚ-3);

- бухгалтерлік есепті құрастыру және пайдалану дағдыларын меңгеру (КҚ-4);

3. Қорытынды аттестаттау көлемі, құрылымы және мазмұны

Университетте қорытынды аттестаттау дипломдық жұмысты (жобаны) қорғау немесе кешенді емтиханды тапсыру түрінде өткізіледі. Қорытынды аттестаттау кемінде 12 академиялық кредитті құрайды. ҚА ұзақтығы–6 апта.

Білім беру бағдарламасы бойынша қорытынды аттестаттау мыналарды қамтиды:

- дипломдық жұмысты (жобаны) дайындау және қорғау;

- кешенді емтихан тапсыруға дайындық және тапсыру.

3.1 Кешенді емтихан

Кешенді емтиханның мақсаты–түлектің кәсіби дайындық деңгейін және оның кәсіби қызметі саласындағы практикалық мәселелерді шешуге қабілеттілігін анықтау.

Кешенді емтихан алдында білім алушыларға қорытынды аттестаттауға шығарылатын мәселелер бойынша кеңес беру жүргізіледі.

Емтихан материалдарын экономика және құқық факультетінің Ғылыми кеңесі бекітеді. Емтихан билеттеріне факультет деканы мен кафедра меңгерушісі қол қояды.

Кешенді емтихан билеттер бойынша ауызша, аттестаттау комиссиясының ашық отырысында өткізіледі. Билеттер бойынша емтихан өткізу кезінде емтихан тапсырушыға жауап беруге дайындалу үшін 1 сағат беріледі. Емтихан билетінің сұрақтарына білім алушы көпшілік алдында жауап береді. АҚ мүшелері қарастырылып отырған тақырыптар бойынша білім алушының білім тереңдігін анықтау мақсатында қосымша сұрақтар қоюға құқылы. Емтихан билетінің сұрақтарына ауызша жауап беру ұзақтығы 30 минуттан аспауы тиіс. Емтиханға жауап беруге дайындық барысында осы ҚА бағдарламасын және осы бағдарламаның 3.3-тармағында көрсетілген әдебиеттерді пайдалануға рұқсат етіледі.

3.2 Кешенді емтиханға шығарылатын сұрақтары бар пәндер тізбесі

Пән бойынша қорытынды аттестаттаудың болжамды тақырыптары

«Қаржылық есеп» пәні бойынша

1. Қорлар және оның жіктелуі
2. Материалдық емес активтер түсінігі және жіктелуі
3. Қорларды бағалау әдістері
4. Ұзақ мерзімді активтердің есебі: негізгі құралдар есебі
5. Дивидендтер бойынша есеп айырысу
6. Қысқа мерзімді міндеттемелер есебі: бюджетпен салықтар бойынша есеп айырысу
7. Бухгалтерлік баланс құрылымы және түрлері
8. Негізгі құралдарға амортизация есептеу әдістері: біркелкі есептеу әдісі
9. Бухгалтерлік есептегі құжат айналымын ұйымдастыру
10. Бухгалтерлік шот туралы түсінік, құрылымы
11. Қысқа мерзімді міндеттемелер есебі: еңбекақы бойынша есеп айырысу есебі
12. Жарғылық капитал есебі

13. Қысқа мерзімді міндеттемелер есебі: Қосылған құн салығы есебі
14. Дебиторлық борыштар есебін ұйымдастыру: сатып алушылар және тапсырыс берушілермен есеп айырысу
15. Кірістер мен шығыстар туралы есеп
16. Бухгалтерлік есеп элементтері мен әдістері
17. Резервтік капиталды қалыптастыру және пайдалану есебі
18. Міндеттемелер есебі: қысқа және мерзімді банктік несиелер есебі
19. Алғашқы бухгалтерлік құжаттар: түрлері және жіктелемі
20. Қызметкерлердің қысқа мерзімді дебиторлық берешектерінің есебі
21. Негізгі құралдарға амортизация есептеудің кумулятивтік әдісі
22. Қаржылық есептілік құрамы және көрсеткіштері
23. Алдағы (болашақ) кезең шығыстарының есебі
24. Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп
25. Қысқа мерзімді қаржылық инвестициялар есебі
26. Түгендеу мәні және түрлері
27. Негізгі құралдарға амортизация есептеу әдістері: азайтылған қалдық әдісі
28. Жабдықтаушылармен және мердігерлермен есеп айырысудың бухгалтерлік есебі
29. Негізгі құралдардың амортизациясын есептеудің өндірістік бірлік әдісі
30. Бюджетпен салықтар бойынша есеп айырысу есебі: жеке және корпоративтік табыс салығы
31. Бухгалтерлік есеп әдістері
32. Қысқа мерзімді активтердің бухгалтерлік есебі: Есеп айырысу шотындағы ақша қаражаттарымен есеп айырысу есебі
33. Қысқа мерзімді активтердің бухгалтерлік есебі: банктік шоттардағы ақшалар есебі
34. Қысқа мерзімді активтердің бухгалтерлік есебі: кассадағы қолма-қол ақшалар есебі
35. Қысқа мерзімді активтердің бухгалтерлік есебі: жолдағы ақшалар есебі
36. Қысқа мерзімді активтердің бухгалтерлік есебі: ақша қаражаттары есебі
37. Күмәнді дебиторлық берешекті есепке алу
38. Қорларды бағалау әдістері: фифо әдісі
39. Қорларды бағалау әдістері: орташа өлшемді құн әдісі
40. Міндеттемелер туралы түсінік және міндеттемелердің жіктелуі
41. Бөлінбеген пайда (жабылмаған залал) есебі
42. Капитал және резервтер есебі
43. Негізгі және негізгі емес қызметтің кірістері есебі
44. Болашақ кезеңдердің табысын есепке алу
45. Негізгі және негізгі емес қызметтің шығыстары есебі
46. ҚЕХС сәйкес есеп беруді дайындау және құрастыру тұжырымдамасы
47. Қаржылық есеп берудің құрамы және құрылымы
48. Ұйымды басқару жүйесіндегі бухгалтерлік есеп
49. Бухгалтерлік ақпаратты пайдаланушылар және олардың ролі
50. Бухгалтерлік есеп жұмысын жүргізуде қолданылатын өлшем түрлері
51. Қазақстанда бухгалтерлік есептің заң жүзінде реттелуі
52. Бухгалтерлік есептің стандарттары және тұжырымдамалық негізі
53. Бухгалтерлік есеп қағидалары
54. Бухгалтерлік есеп әдістері: түгендеу және калькуляция
55. Шаруашылық операцияларына сәйкес баланс баптарының өзгеріске ұшырауы
56. Талдамалық және синтетикалық есеп, айналым тізімдемелері
57. Бухгалтерлік есеп әдістері: шоттар және екі жақты жазу
58. Жал есебі
59. Қысқа мерзімді міндеттемелер есебі: бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорына және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру қорына аударымдар

60. Бюджетпен салықтар бойынша есеп айырысу есебі: жеке және корпоративтік табыс салығы

Есептер:

1. Есеп. Кәсіпорын негізгі өндіріс үшін 950 000 теңгеге станок сатып алды. Бұл станоктың пайдалы қызмет ету мерзімі 10 жыл көлемінде, жойылу мөлшері 50 000 теңге мөлшерінде анықталған. Аталған станоктың өндірістік мүмкіндігі -100 000 дана дайын өнім. Тапсырма: біркелкі есептеу әдісі бойынша амортизация сомасын табыңыз.

2. Есеп. Аяқ астынан түгендеу жасалған кезде ұйым кассасындағы қолма қол ақша 385740 теңге болды. Кассирдің есебі бойынша, жұмыс күні басталғанда кассадағы ақша қаражатының қалдығы 195789 теңгеге тең болған. Түгендеу басталғанға дейін, түгендеу жүргізілген күні төмендегі ақша қозғалысы орын алған:

- кассадан подотчетқа 27300 теңге алынған;
- кассадан аванс ретінде 15000 теңге жалақы төленген;
- пайдаланылмаған 5600 теңге подотчеттық сома кассаға қайтарылған;
- сатып алушы дайын өнім үшін кассаға 152000 теңге төленген.

Тапсырма: аяқ астынан жасалған түгендеудің нәтижесіне табыңыз.

3. Есеп. Кәсіпорын негізгі өндіріс үшін 950 000 теңгеге станок сатып алды. Бұл станоктың пайдалы қызмет ету мерзімі 10 жыл көлемінде, жойылу мөлшері 50 000 теңге мөлшерінде анықталған. Аталған станоктың өндірістік мүмкіндігі -100 000 дана дайын өнім. Тапсырма: азайтылған қалдық әдісі бойынша амортизация сомасын табыңыз.

4. Есеп. Компания бөлшек сауда арқылы сатылған тауарлардан алынған түсімнің 5% сатушыларға комиссиялық сыйақы ретінде төленді. Тамыз айында бөлшек сауда түсімі 1 220 000 теңгені құрады. Есептелген комиссиялық сыйақылар келесі айда төленеді. Тапсырма: комиссиялық сыйақы есептеу операциясын көрсетіңіз. Комиссиялық соманы есептеп табыңыз.

5. Есеп. Кәсіпорынның баласында баланстық құны 413000 теңге тұратын бар. Кәсіпорын шешім қабылдады:

- жабдықты 413000 теңгеге сату туралы;
- Жабдықты 450000 теңгеге сату туралы;
- Жабдықты 400000 теңгеге сату туралы.

Тапсырма. Жоғарыда аталған шаруашылық операцияларын көрсететін бухгалтерлік жазбаларды жазыңыз. Жазбаларда операциялардың сомасын табыңыз.

6. Есеп. Кәсіпорынның баласында баланстық құны 413000 теңге тұратын бар. Кәсіпорын шешім қабылдады:

- Құны 380000 теңге тұратын басқа станокқа айырбастау туралы;
- Жабдықты басқа субъектіге ақысыз беру туралы;
- Моральдық тұрғыдан тозуына байланысты жабдықты жою туралы.

Тапсырма. Жоғарыда аталған шаруашылық операцияларын көрсететін бухгалтерлік жазбаларды жазыңыз. Жазбаларда операциялардың сомасын көрсетіңіз.

7. Есеп. Құны 240000 теңге болатын станок 6000 бұйымды өндіруге қабілетті, жою құны 18000 теңге. Егер 2020 жылы мамыр айында 45 бұйым өндірілсе, маусым айында 52 бұйым өндірілсе, шілде айында 48 бұйым өндірілсе амортизация сомасы қаншаға тең? Есепті шығаруда амортизация есептеудің өндірістік бірлік әдісін пайдаланыңыз.

8. Есеп. Кәсіпорын негізгі өндіріс үшін 950 000 теңгеге станок сатып алды. Бұл станоктың пайдалы қызмет ету мерзімі 10 жыл көлемінде, жойылу мөлшері 50 000 теңге мөлшерінде анықталған. Аталған станоктың өндірістік мүмкіндігі -100 000 дана дайын өнім. Тапсырма: амортизация есептеудің өндірістік бірлік әдісі бойынша амортизация сомасын табыңыз.

9. Есеп. Еңбекақы қоры 4 000 000 теңге. Әлеуметтік салықты есептеңіз

10. Есеп. Қызметкерге есептелген еңбекақы 300 000 теңге. Қолға тиісілі еңбекақыны есептеңіз

11. Есеп. Көшіру құрылғысы техникалы қпаспортына сәйкес 500000 көшірме шығаруға немесе 10000 сағат жұмыс істеуге қабілетті. Құрылғының бастапқы құны 120000 теңге, жойылу құны 10000 теңге. Амортизация сомасын анықтаңдар. Есепті жыл ішінде көшіру қондырғысында 110000 көшірме басып шығарылды. Ал құрылғының дәл осы кезеңдегі жұмыс уақыты 1900 сағат болды. Әрбір жағдайдағы жылдық амортизациялық аударымды табыңыз.

12. Есеп. Фифо әдісін пайдалану арқылы материалдардың құнын анықтаңдар. Ай басындағы қалдық I-партия 100 кг 150 теңгеден;

II – партия 200 кг 120 теңгеден;

III – партия 300 кг 100 теңгеден;

Ай ішінде жұмсалғаны 550 кг.

13. Есеп. Кәсіпорынның бекақы қоры 3 000 000 теңге. Міндетті әлеуметтік медициналық қорына аударым сомасын есептеңіз

14. Есеп. Асылжан компаниясы құны 200 000 теңге тауарды Жігер кәсіпорнына жөнелтті, оның ішінде ҚҚС сомасы есептелген. Асылжан компаниясындағы осы операцияның сомасын есептеп, бухгалтерлік жазбасын көрсетіңіз.

15. Есеп. 10-сәуір күні сатушының есеп шотына шикізат жеткізу жөніндегі келісімшарт бойынша 112 000 теңге келіп түсті, оның ішінде ҚҚС бар. 15-мамыр күні сатушының қоймасынан тауарлар босатылды.

Тапсырма: 1. Сәуір және мамыр айларындағы көрсетілген операциялар бойынша шоттардың корреспонденциясын таңдаңыз.

2. Аталған операциялардың нәтижесі бойынша алынған кіріс сомасын анықтаңыз және келіп түскен күнін табыңыз.

3. Шаруашылық операциялары журналы түрінде байланысын анықтаңыз.

16. Есеп. Ұйымдағы станок құны 1 000 000 теңге. Пайдалы қызмет ету мерзімінде 100 000 дана өнім шығаруға қабілетті. 2020 жылы 30 000 дана өнім шығарды. Өндірістік әдіспен амортизация сомасын есептеңіз.

17. Есеп. Мекеме сатып алған өндірістік жабдықтың бастапқы құны – 54000 теңге. 5 жыл қызмет мерзімі соңында оның жойылу құны 2400 теңгеге тең болады. Негізгі құралдар нысандарының амортизация сомасын біркелкі есептеу әдісі бойынша табыңыз.

18. Есеп. Фифо әдісін пайдалану арқылы шығындалған құрылыс материалдарының құнын табыңыз: ай басындағы қалдық 1-партия 10 бірлік 100 теңгеден; 2-партия 20 бірлік 120 теңгеден; ай ішінде келіп түскені 3-партия 40 бірлік 150 теңгеден; 4-партия 50 бірлік 90 теңгеден; ай соңында 100 бірлік құрылыс материалдары шығындалды.

19. Есеп. Негізгі құралдың бастапқы құны 150 000 (жүз елу мың), жою құны 10 000 (он мың), пайдалану мерзімі 4 жыл болғандағы кумулятивті (сандар қосындысымен) әдіспен есептелген бірінші жылдағы амортизация сомасын табыңыз

20. Есеп. Негізгі құралдың бастапқы құны 150 000 (жүз елу мың), қосылған құн салығы 18 000 (он сегіз мың), жою құны бастапқы құннан 2 пайыз болғандағы амортизациялық құнның сомасын табыңыз.

21. Есеп. Шаруашылық операцияларының мазмұнын анықтаңыз:

Дт-1320-Кт8110

Дт 1010-Кт-1020

Дт 1310-Кт-3310

Дт 7110-Кт 3350

Дт 3350-Кт 3320

22. Есеп. Шаруашылық операцияларының мазмұнын анықтаңыз:

Дт-1210-Кт6010

Дт 1010-Кт-1030

Дт 1350-Кт-3310

Дт 1250-Кт 1010

Дт 7010-Кт 1320

23. Есеп. Шаруашылық операцияларына бухгалтерлік жазба беріндер:

1. Бір жылға дейінгі мерзімде және бір жылдан асатын мерзімге алдын ала сақтандыру төлемдері сомасы есептелді
2. Жолдағы ақша қаражаттары банктік шотқа алынды
3. Жабдықтаушылардан дайын өнімдер қабылданды
4. Негізгі өндірістің жұмысшыларына еңбекақы есептелді
5. Есептелген корпоративтік табыс салығы бюджетке аударылды

24. Есеп. Шаруашылық операцияларына бухгалтерлік жазба беріндер:

1. Негізгі құралдардың жалға алынған нысандары үшін алдын ала жалдық төлем сомасы есептелді
2. Сатып алушылар мен тапсырыс берушілердің берешегі банктік шотқа қабылданды
3. Банктен алынған қысқа мерзімді несиелер сомасы банктік шотқа қабылданды
4. Негізгі өндірістің жұмысшыларына еңбекақы есептелді
5. Есептелген әлеуметтік салық сомасы бюджетке аударылды

25. Есеп. Шаруашылық операцияларына бухгалтерлік жазба беріндер:

1. Өнімдер мен тауарларды жеткізуге жабдықтаушыға аванс аударылды
2. Банктен алынған ұзақ мерзімді несиелер сомасы банктік шотқа қабылданды
3. Есептелген қосылған құн салығы бюджетке аударылды
4. Жеке тұлғалардан шикізаттар мен материалдар қабылданды
5. Есеп беретін тұлғадан өзге қорлар кірістелді

26. Есеп. Шаруашылық операцияларына бухгалтерлік жазба беріндер:

1. Жеткізушіден шикізат пен материалдар алынды
2. Кассадан жеткізушіге ақша төленді
3. Шикізат пен материалдар негізгі өндіріске есептен шығарылды
4. Өндірістің жұмысшылардың жалақысы есептелді
5. Кассадан ақша қызметкерге әкімшілік-шаруашылық шығыстарға есеп беру үшін берілді

27. Есеп. Орташа өлшемді құн әдісін пайдалану арқылы материалдар шығынын анықтаңдар. Ай басындағы қалдық 1-партия 1500 бірлік 200 теңгеден; 2-партия 500 бірлік 100 теңгеден; ай ішінде келіп түскені 3 - партия 2000 бірлік 300 теңгеден; 4 - партия 3000 бірлік 150 теңгеден;

Ай соңында 5 000 бірлік материалдар шығындалды?

27. Есеп. Материалдар шоты 1200 бірлік, әрқайсысы 100 теңгеден. Ай ішінде сатып алынғаны:

10.06 – 300 бірлік 120 теңгеден;

20.06 – 500 бірлік 140 теңгеден.

Маусым айы ішінде өндіріске 1150 бірлік жұмсалды. Жіберілген материалдардың құнын фифо әдісі бойынша анықтаңыз.

28. Есеп. «Алмалы» ЖШС «А» тауарын жабдықтаушыдан сатып алады – 80 дана, дана үшін 22 400 теңге бағамен, оның ішінде ҚҚС есептелген. Тауарды алғаннан кейін жабдықтаушыға есеп айырысу шотынан ақша аударылды. Есепте осы операцияларды көрсетіңіз?

29. Есеп. «Алмалы» ЖШС 80 дана «А» тауарын сатып алушыға қолма-қолсыз есеп айырысумен бір дана үшін 35 840 теңге бағамен сатады, оның ішінде ҚҚС есептелген. 1 дана «А» тауарының есептік бағасы-ҚҚС-сыз 20 000 теңге. Есепте осы операцияларды көрсетіңіз?

30. «Алмалы» ЖШС «Б» тауарын жеткізушіден 42 000 теңге бағамен 160 дана сатып алады, оның ішінде ҚҚС есептелген. Шарт талаптары бойынша есеп айырысу шотынан 100% алдын ала төлем жүргізілді. Есепте осы операцияларды көрсетіңіз?

Пән бойынша қорытынды аттестаттаудың болжамды тақырыптары
«Аудит» пәні бойынша

1. Аудиттің мәні, мақсаты және түрлері
2. Аудиторлық құжаттама және аудитор жұмысының сапасын бақылау
3. Аудиторлық қорытынды және оның құрылымы
4. Аудиттегі мәнділік
5. Банктегі шоттардағы ақша қаражатын аудиторлық тексеру әдістемесі
6. Іске асыру циклінің аудиті және қаржылық нәтижелерді қалыптастыру
7. Өндіріс циклінің аудиті
8. Негізгі құралдарды есепке алу аудиті
9. Аудит туралы түсінік. Аудиттің пайда болуы мен даму тарихы
10. Ұзақ мерзімді активтерді есепке алу аудиті
11. Ақша қаражатының аудиті
12. Деректерді электрондық өңдеу аудиті
13. Аудиторлық дәлелдемелер
14. Қорларды есепке алу аудиті
15. Аудит түрлері және олардың сипаттамалары
16. Аудиторлық тәуекел
17. Аудит стандарттары аудитордың кәсіби этикасы
18. Ұзақ мерзімді міндеттемелердің аудиті
19. Қазақстан Республикасындағы аудиторлық қызметті нормативтік-құқықтық реттеу
20. Аудиторлық тексеруді жоспарлау
21. Аудиторлық қызметті реттейтін Қазақстан Республикасының нормативтік заңнамасы
22. Аудиторлық дәлелдемелер
23. Аудиторлық мәнділік
24. Банктегі шоттардағы ақша қаражатының аудиті
25. Аудитордың және аудиторлық ұйымның міндеттері, жауапкершілігі, құқықтары
26. Аудиттің ақпараттық жүйесіне қойылатын талаптар
27. Аудиттің эволюциялық даму кезеңдері
28. Аудиторлық қызметтің жалпы қабылданған стандарттары
29. Аудитте талдау әдістерін қолдану
30. Аудиттің басқа түрлері және ілесіп қызметтер
31. Аудиторлық құжаттама және аудиторлық жұмыстың сапасын бақылау
32. Халықаралық аудит стандарттары
33. Аудиторлық дәлелдемелер және олардың сипаттамалары, аудиторлық дәлелдемелерге қойылатын талаптар
34. Эволюциялық даму кезеңдері және аудит түрлері
35. Кредиторлық берешек аудиті
36. Қорлардың аудиті
37. Аудиторлық қорытынды
38. Анықталмау қаупінің сипаттамасы және оның ерекшеліктері
39. Аудиторлық маңыздылықтың мәні мен түрлері
40. Аудитордың және аудиторлық ұйымның міндеттері, жауапкершілігі, құқықтары
41. Қазақстан Республикасындағы аудиторлық қызметті нормативтік-құқықтық реттеу
42. Аудитті ішкі бақылау жүйесі
43. Аудитті жоспарлау
44. Міндеттеменің мазмұны - аудитордың клиент алдындағы хаттары
45. Ақша қаражатының аудиті
46. Аудиторлық мәнділік
47. Аудиттің мәні, қажеттілігі және даму кезеңдері
48. Негізгі құралдар аудиті

49. Аудиттің мақсаты, міндеттері мен функциялары
50. Аудиторлық дәлелдемелер және олардың сипаттамалары
51. Аудиттің мәні, мақсаты және түрлері
52. Аудитті ішкі бақылау жүйесі
53. Аудиторлық қорытынды және оның құрылымы
54. Ақшақаражатының аудиті
55. Банктегі шоттардағы ақша қаражатын аудиторлық тексеру
56. Компания ішіндегі бастапқы жоспарлау стандарты және оның негізгі бөлімдерінің сипаттамасы
57. Негізгі құралдарды сақтау, есепке алу және пайдалану аудитінің негізгі міндеттері
58. Қысқа мерзімді активтерді есепке алу аудиті
59. Негізгі құралдарды есепке алу аудиті
60. Аудиттің басқа түрлері және ілеспе қызметтер
61. «Пачоли» аудиторлық фирмасы «Барс» АҚ қатысуымен құрылды. 2015 ж. қаңтарда фирма «Луч» АҚ қаржылық есептілігіне аудит жүргізді, осы кезеңде оның акцияларын «Барс» АҚ сатып алды. Бұзушылықтардың сипаты мен салдарын анықтаңыз.
62. «К» компаниясы аудиторлық фирманы сотқа берді және ұйым басшылығының бастамасы бойынша аудит жүргізу кезінде коммерциялық құпия болып табылатын ақпараттың жария болу фактісін дәлелдеді. Бұзылған этикалық норма мен жазаны анықтаңыз.
63. «Жәңгір» қайырымдылық қоры аудитордан бухгалтерлік есепті қалпына келтіруді және қаржылық есептілікке бастамашылық аудитін жүргізуді сұрады. Аудитор екіұсынысты да қабылдай алатындығын анықтаңыз, негіздеңіз.
64. Салықтық тексеру субъектінің бухгалтерлік есебі мен бухгалтерлік есептілігіндегі қателер мен бұзушылықтарды сыртқы тәуелсіз аудитор олардың дұрыстығын растағаннан кейін анықтады. Аудиторлық қызмет ережесіне сәйкес бухгалтерлік есеп пен есептіліктің қателіктері мен бұзушылықтары үшін кім жауапты екенін анықтаңыз. Жауапкершілік шарасы қандай?
65. Аудитордың біліктілік куәлігі және ҚР Қаржы министрлігінің лицензиясы бар аудитор Аубакиров О.Б. "Гуля" сақтандыру компаниясына аудиторлық тексеру жүргізді. Аудитор үшін бұзушылықтың түрін және оның ықтимал салдарын анықтаңыз.
66. Аттестаттауға орта арнайы экономикалық білімі және соңғы 6 жыл жұмыс өтілі бар жеке тұлға мектеп бухгалтері ретінде жүгінді. Жеке тұлғаның аттестаттауға жіберілетінін негіздеңіз.
67. Аудитор Шартжасап, тексеруге кірісті. Аудит барысында клиент барлық қажетті құжаттарды беруден бас тартқаны анықталды. Аудитордың құқықтары мен аудитордың мүмкін әрекеттерін анықтаңыз.
68. «К» ЖШС-гі бекітілген шамадан аспайтын өткен жылдың соңындағы баланс және түсім сомаларының болуына байланысты аудиторлық тексеру үшін құжаттарды ұсынудан бас тартты. Осы жағдаятты реттейтін нормативтік актілерді атаңыз. Міндетті аудит жүргізудің критерийлерін көрсетіңіз.
69. «Надирбек» аудиторлық фирмасы «Барс» АҚ аудиторы болып табылады. Фирма басқа кеңсеге ауысқысы келеді, ал «Барс» АҚ аудиторлық фирмаға өзі меншік иесі болып табылатын ғимараттағы үй-жайды ұсынады. Осы ұсыныста қандай проблемалар туындайтынын анықтаңыз.
70. Аудитті жүргізу кезінде аудитор клиенттің ішкі аудит қызметінің есептерін пайдаланды. Аудит нәтижелері бойынша қорытындылар үшін кім жауапты екенін көрсетіңіз?
71. Аудитор ТМҚ-ны бағалауды растауы керек. Қорлардың жалпы құны 800 мың теңгені құрайды. Жол берілетін қате-4000 теңге. Іріктеу кезіндегі тәуекел-10%. Үлгі мөлшерін анықтаңыз, егер: қателер күтілмесе, бір қате күтіледі.

72. "Успех" аудиторлық фирмасы мамандарының бірі "Алтын" АҚ қаржылық есептілігіне тексеру жүргізеді. Бұл аудитор "Алтын" АҚ-ның 2 акциясының иесі. Осы жағдайда аудитордың әрекеттерін анықтаңыз.
73. Іріктемелі жиынтық мөлшері - 80 құжат, бас жиынтық-800. Үлгі аралығын және кездейсоқ іріктеу тәртібін орнатыңыз.
74. «Бастау» ЖШС аудиторлары «Ақ шоколад» АҚ-на аудит жүргізеді. «Бастау» ЖШС аудиторлары күн сайын барлық аудиторларға бір қорап кәмпит сыйлап, шай береді. Этикалық нормалардың бұзылғанын анықтаңыз. Аудиторлардың әрекеттерін анықтаңыз.
75. Аудитор ішкі экономикалық тәуекел 70%, бақылау қаупі 40%, анықталмау қаупі 10% деп санайды. Қолайлы аудиторлық тәуекелді есептеңіз.
76. Мынадай көздерден: үшінші тұлғалардан; клиенттен оның деректері негізінде; аудитор клиент-фирманың бухгалтерлік жазбалары негізінде жинаған құжаттар бар. Бұл дәлелдемелерді олардың сенімділігі тұрғысынан бағалаңыз.
77. Аудитор сатып алу үшін 80 құжатты тексеріп, 4 қатені анықтады. Егер сенім деңгейі 90% болса, жіберілген қатені анықтаңыз.
78. "Баланс" фирмасының аудитору "Батыр" АҚ қаржылық есептілігінің аудитіне дайындықты жүзеге асыра отырып, АҚ-тың әдеттегі қызметіне тән емес операциялардың болуын, қаржылық есептілігінің алдыңғы аудиті нәтижелерінің болмауын анықтады. Есеп берудің бұрмалану ықтималдығын бағалаңыз. Қаржылық есептілік аудиті кезінде тәуекел түрін анықтаңыз.
79. Мәнділік деңгейін табыңыз. Керекті мәліметтер: 2021 жылдың 1 қаңтарындағы компанияның Бухгалтерлік балансы, мың тг. 2021 жылдың 1 қаңтарындағы компанияның Қаржылық нәтижелер туралы есебі, мың тг.
80. «Алтай» АҚ өндірістік қызметін кеңейту мақсатында банкке 2020 жылдың қаңтарында оған несие беру туралы өтінішпен жүгінді. Банк компанияның 2019 жылғы қаржылық есебін және оның сенімділігі туралы аудиторлық есепті сұрады. «Алтай» АҚ «Аудиторлық қызмет туралы» ҚР Заңына сәйкес міндетті жыл сайынғы аудитке жатпайды. Алайда, 2019 жылғы қарашада «Алтай» АҚ-на Салық комитеті құжаттық тексеру жүргізді. «Алтай» АҚ салық органдарын құжаттық тексеру актісін қаржылық есептіліктің дұрыстығын растау ретінде пайдалануды ұсынады. Банк «Алтай» АҚ өндірісін дамыту мақсаттарына несие бере ме, соны анықтаңыз.
81. "Баланс" фирмасы аудиторлық қызметпен айналысуға ниетті. Компанияның жарғылық капиталы мен аудитор саны бойынша талаптарын анықтаңыз. Лицензияның қандай түрлерін және қандай ретпен алуға болатындығын анықтаңыз.
82. Аудиторлық қызметпен айналысу құқығын растайтын куәлікті алу үшін аттестаттау рәсіміне қатысқан жеке тұлғаға куәлік алудан бас тартылды. Бас тартудың ықтимал себептерін негіздеңіз.
83. Компания бастапқы құны 300 мың теңге болатын өндірістік жабдықты сатып алды. Өндірістің жалпы есептік көлемі алдын ала бағалау бойынша 600 мың бірлік мөлшерінде анықталды, пайдалану мерзімі аяқталғаннан кейін жою құны 10 мың теңгені құрауы мүмкін. Қарастырылған пайдалы қызмет мерзімі-4 жыл. Ұйым амортизацияны есептеу үшін кумулятивтік әдісті таңдады. Бухгалтерлік есеп бойынша амортизацияның жылдық нормасы (1 жылға) 202 мың теңгені құрайды. Қатені табыңыз.
84. Аудиторлар аудиторлық тексеруді жоспарлау барысында мәнділіктің жалпы деңгейінің мәнін 500 мың теңге сомасында белгіледі. Аудиторлық ұйымға тексеру және сенімділікті растау үшін ұсынылған бухгалтерлік баланс баптарының аудитке бөлінген мәнділігінің жеке деңгейлерін (баланс қорытындысының 1% - дан астамын құрайды) анықтаңыз.
85. "Шанс" аудиторлық фирмасы "Қазкабель" АҚ қаржылық есептілік аудиті кезінде бірқатар елеулі бухгалтерлік қателерді анықтады. "Қазкабель" АҚ құрылымында ішкі аудит қызметі бар. Бухгалтерлік есептің кемшіліктері үшін жауап беретін аудиторлық тәуекелдің түрін анықтаңыз.

86. Аудит аяқталғаннан кейін және клиентке шартты түрде оң аудиторлық есеп берілгеннен кейін аудиторлық компания жұмыс қағаздарын сақтау құқығын өзіне қалдырды. Мұндай шешімнің заңдылығын және жұмыс құжаттамасын сақтау тәртібін анықтаңыз.
87. Аудиторлық қызметтердің сапасын бақылауды жүзеге асыра отырып, "Аудит" аудиторлық компаниясының басшысы бағдарламада келесі ақпарат бар екенін анықтады: аудит мерзімі, адам-сағат саны, топ құрамы, топ жетекшісі туралы мәліметтер. Аудит бағдарламасына топтың ассистенті қол қойды. Аудит бағдарламасының кемшіліктері мен бұзушылықтарын анықтаңыз.
88. Аудиторлар кәсіпорынның есепке алу және ішкі бақылау жүйесінің тәуекелін 0,25 деп бағалады. Егер қалаған аудиторлық тәуекел 0,15 болса, олар қандай қателіктер жібермеу қаупін жоспарлауы керек?
89. "Раушан" ЖШС құрылыс материалдарын сатумен айналысады. Материалдардың бір бөлігі халыққа қолма-қол есеп айырысу арқылы сатылады. Бұл іске асыруға аудитор сене алатын жеткілікті бақылау жүзеге асырылмайды және тексеру процесінде қолма-қол есеп айырысу арқылы іске асыруды есепке алудың дұрыстығына тәуелсіз растау беретін аудиторлық рәсімдер жүргізілмейді. Аудитор қандай пікір білдіруі керек екенін анықтаңыз.
90. Қаржылық есептілік жасалған күннен кейін "Қыпшақ" АҚ басшылығы қаржылық есептілікке түзетулер енгізуді қажет деп тапты. Аудитордың пікірін және оның әрекетін анықтаңыз.

3.3 Кешенді емтиханда пайдалануға рұқсат етілген әдебиеттер тізімі (бар болса)

1. 2007 жылдың 28-ақпанындағы №234-ІІ қабылданған «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есеп беру туралы» Қазақстан Республикасының Заңы
2. Бухгалтерлік есеп шоттарының үлгілік жоспары, ҚР Қаржы министрінің 2007 жылғы 23-мамырдағы №185 бұйрығымен бекітілген (03.06.19 ж. № 531 өзгертулер мен толықтырулар енгізілген)
3. «Ұйымдардағы бухгалтерлік есеп», ЛЕМ баспасы ЖШС, 2010 ж.
4. Э.О.Нурсейитов Национальный бухгалтерский учет и МСФО. Учебное пособие-г. Алматы, «ЛЕМ», 2010.
5. В.Л.Назарова, М.С.Жапбарханова «Бухгалтерлік есеп» Оқулық., Алматы. Алматыкітап баспасы, 2012.
6. Проскурина В.П. Бухгалтерлік есеп бойынша есептер жинағы. Қазақ тіліне аударған М.Қ.Акишев/Алматы: ТОО «Издательство ЛЕМ».-2011.-184 б.
7. Проскурина В.П. Бухгалтерлік проводкалар-Қазақ тіліне бірінші рет аударылған/Аударған М.Қ.Акишев,-Алматы: ЖШС «ЛЕМ баспасы», -2011-292 б.
8. Альдешова С.Б. Аудит, -Атырау, Ақ жайық баспасы, 2011ж.,-250 бет.
9. Шарипов А.К. Аудит: Оқу құралы.-Алматы: Экономика, 2010. -288 бет.
10. Абленов Д.О. Қаржылық аудит және талдау: теория, әдіснама, практика: оқу құралы.-Алматы: Экономика, 2010. -528 бет
11. Э.О.Нурсейітов Ұйымдардағы бухгалтерлік есеп. Оқу құралы - Алматы, «Издательство ЛЕМ» ЖШС, 2016. – 432 б.
12. Толпаков Ж.С. Финансовый учет-1. Учебник.Караганда: «Карагандинская Полиграфия», 2015. – 508 с.
13. Э.М.Адиетова, С.Б.Альдешова. Бухгалтерлік есеп: оқу құралы. Нұр-Сұлтан: Е.Гумилев атындағы ҰЕУ, 2021. -341 б.
14. Н.Грегори Мэнкью, Марк П.Тейлор Экономикс 4-халықаралық басылым.Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2018 жыл – 848 бет.
15. Кәсіпкерлік: Теория, процесс, практика 10 басылым/ ЖШС РПБК «Дәуір», 2017 жыл - 480б.

16. Е.С.Дүйсенханов, Н.Е.Жұлдызбаева, А.С.Успаева, А.С.Өтепқалиев, С.Атагельдинова, Ғ.Е.Керімбек Кәсіпкерлік негіздері. «Атамекен» ҚР ҰКП. Нұр-Сұлтан: «Астана қаласының жас мүгедектері» ҚБ, 2019 ж. – 208 б.

3.4 Кешенді емтиханға дайындық бойынша білім алушыларға ұсыныстар «Қаржылық есеп» пәні бойынша

Пәнді оқытудың мақсаты болашақ мамандарда әртүрлі меншік нысандарындағы ұйымдардың қызметін бухгалтерлік қаржылық есепке алуды ұйымдастыру және әдіснамасы бойынша теориялық білім мен практикалық дағдыларды қалыптастыру, басқару шешімдерін қабылдау үшін бухгалтерлік ақпаратты пайдалану болып табылады.

Оқу пәнін оқудың міндеттері

- бухгалтерлік қаржылық есептің мазмұны, оның принциптері туралы білімді қалыптастыру;
- кәсіпкерлік қызметтің функцияларының бірі ретінде бухгалтерлік қаржылық есеп туралы білім жүйесін алу;
- бухгалтерлік қаржылық есептіліктің көмегімен әртүрлі пайдаланушылардың (ішкі және сыртқы) талаптарын қанағаттандыратын ақпаратты дайындау және ұсынудың практикалық дағдыларын алу.

Осы пәнді меңгеру барысында студент келесі кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастырады және көрсетеді:

Білу керек:

- бухгалтерлік қаржылық есептің мәні, мақсаты мен міндеттері,
- бухгалтерлік қаржылық есептің негізгі принциптері және активтердің, міндеттемелердің, капиталдың, кірістер мен шығыстардың бухгалтерлік есебін жүргізудің жалпы қабылданған негізгі ережелері,
- бухгалтерлік қаржылық ақпаратты жинау, өңдеу және қалыптастыру жүйесі;

Істей білу:

- кәсіпорынның есеп саясатын қалыптастыру үшін бухгалтерлік қаржылық есеп принциптері туралы білім жүйесін пайдалану;
- кейіннен бухгалтерлік қаржылық есептілікте ұсыну мақсатында қаржылық сипаттағы ақпаратты бағалау, есептік тіркеу және жинақтау мәселелерін шешу;
- жұмыс процесінде бухгалтерлік есеп шоттарының жоспарын және оны жекелеген ұйымдардың шоттарының жұмыс жоспарлары түрінде түрлендіруді қолдану;

Игеру керек:

- ұйымның шаруашылық қызметінің нәтижелерін бақылауға мүмкіндік беретін есептік ақпаратпен;
- ұйымның қаржылық және өндірістік-шаруашылық қызметінің нәтижелерін бағалау және қалыптастыру әдістемесі;
- бухгалтерлік қаржылық есептілікті жасау мақсатында қаржылық сипаттағы ақпарат.

Пәннің мазмұны

Бухгалтерлік есептің принциптері мен әдістері

Бухгалтерлік есептің есепке алу, үздіксіз, түсініктілік, мәнділік, маңыздылық, анықтық, бейтараптылық, сақтық, аяқталу, салыстырмалылық, жүйелілік сияқты принциптерін анықтау. Құжаттау, екі жақты жазу, өзіндік құн, бағалау, түгендеу, балансты анықтау секілді бухгалтерлік есепте мәліметтерді өңдеу және тіркеуді жинақтау үшін қолданылатын қабылдауларды немесе әдістерді анықтау.

Қаражылық есептіліктің тұжырымдамалық негіздері және стандарттары

Қаражылық есептілікті құру негіздері. Қаражылық есептілікті болжау (принциптері). Қаражылық есептіліктің сапалы мінездемесі. Қаражылық есептіліктің

элементтері. Қаражылық ақпараттарды өлшеу және растау критерилері. «Стандарт» терминін ресми түрде ең бірінші рет қаржылық қорытынды есеп халықаралық стандарттары жөніндегі комитет (ХҚЕС) қолдана бастады. Қаражылық есептіліктің компоненттері: баланс, табыстар мен шығындар туралы есептілік, меншікті капиталдың өзгерісі туралы есептілік, ақша қозғалысы туралы есептілік, ескертулер, есеп саясатының элементтерін қысқаша суреттейтін және басқа да түсіндірме ескертулер(түсіндірме жазба). Қаражылық есептілікті құрастырудың негізгі болжамдары (принциптері).

Қазақстандағы бухгалтерлік есептің заңды реттелуі

Заңдар, Қаржы министрлігінің қаулылары, бұйрықтары, шаруашылық жүргізуші субъектінің есебінің құрылымын тікелей немесе жанама түрде реттейтін үкімет қаулылары; жалпы бағыттағы, есеп бөлімдері және жеке салалары бойынша Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттары. Әдістемелік қаулылар, кепілдемелер, нұсқаулар (жалпы сипаттағы, мамандандырылған); әдістемелік, техникалық, ұйымдық аспектілерінде есеп саясатын қалыптастыратын субъектінің жұмыс құжаттары секілді Қазақстандағы есептің нормативтік деңгейін реттейтін құжаттарды атау

Бухгалтерлік құжаттар және олардың жіктелімі

Шаруашылық операциялардың орындалуын жазбаша бухгалтерлік есеп мәліметіне заңды күш беруші «Құжатқа» анықтама беру. Құжаттың құрамына кіретін алғашқы құжаттар мен есептік тізімдер және есептілікті зерттеу және атау.

Кіріс және шығыс кассалық ордерлер, төлем тапсырмасы, ақшалай чектер және т.б. алғашқы құжаттардың қандай операцияларда толтырылатынын топтастыру. Арнайы формаға сәйкес, шаруашылық операциялар туралы ақпараттарды тіркеуге және топтастыруға арналған есептік тізімге анықтама беру. Бухгалтерлік кітаптар, карточкалар және бос парақтарды (кітаптар) секілді есептік тізімдемелердің құрамын анықтау. Түгендеу: маңызы және түрлері

Есеп саясаты

Есеп саясатының құрылымы. Есеп саясаты - ұйымдар шаруашылық қызметі өрісінің іс-тәжірибесінде қолданылынатын, таңдалып алынған және сабақтастықпен жүргізілетін бухгалтерлік есеп жүйесіне тән ішкі ережелер жиынтығы.

Ұйымдардың құрылу нысандары

Ұйымдар - кез келген шаруашылық қызмет атқарушы құрылымдары. Коммерциялық және коммерциялық емес ұйымдар. Соңғысының түпкі мақсаты пайда түсіріп, пайдамен жұмыс істеу болып табылады. Үш түрлі ұйымдық – құқықтық нысанда құрылған шаруашылық қызметке анықтама беру : Жеке кәсіпкерлік, серіктестік, акционерлік қоғам немесе бірлестіктер.

Бухгалтерлік шоттар және олардың жіктелуі

Бухгалтерлік шоттар жайлы түсінік. Бухгалтерлік шоттардың құрылымы мен мазмұны. Бухгалтерлік есеп шоттарының экономикалық мазмұны бойынша құрылымы және атқаратын қызметі бойынша жіктелуі (негізгі, реттеуші, калькуляциялық, қаржылық нәтижелік, баланс сыртындағы және т.б.). Топтамалық (синтетикалық) және талдамалық (аналитикалық) шоттар мен олардың өзара байланысы. Айналым ведомостері, олардың мәні мен оларды құру, толтыру тәртібі. Бухгалтерлік есептің шоттар жоспары.

Ұйымда бухгалтерлік қызметтің ұйымдастырылуы

Бухгалтерлік есепті жүргізу техникасы. Бухгалтерлік қызмет ұйымы. Бухгалтерлік аппараттың ұйымдық құрамы. Міндетті нұсқауларды өңдеу. Бухгалтерлік құжаттар, олардың атқаратын қызметі мен жіктелінуі. Есеп регистрлері. Бухгалтерлік есепке енгізу

формалары. Бухгалтерлік жазулардағы қателерді түзету тәсілдері. Түгендеу. Есеп саясаты.

Қысқа мерзімді активтерді анықтамасы және жіктелуі

Қысқа мерзімді активтерге, ақша қаражаттарына және басқа да активтерге, бір жыл немесе кезең ішіндегі ағымдағы міндеттемелерді өтеу үшін сатылған немесе шығындалған ақша қаражаттарына, аударымдарға анықтама беру. Мынадай қысқа мерзімді активтерге анықтама беру: тауар-материалдық қор; есеп беру күннен бастап бір жыл ішіндегі көшірілген болашақ кезеңдегі шығындар; қолданылуына шектеу қойылған ақша қаражаттары; ағымдағы құнмен көрсетілген қысқа мерзімді инвестициялар; есеп беру күннен бастап бір жыл ішінде алынатын дебиторлық берешек; ағымдағы активтерді сатып алғаны үшін берілетін аванстық төлемдер; алынатын шоттар; алынатын векселдер; негізгі шаруашылық серіктестік және оның еншілес серіктестік арасындағы ішкі топтасық операциялар қорытындысынан пайда болған дебиторлық берешектер; басқа да дебиторлық берешектерге.

Ақша қаражаттары және олардың баламалары (эквиваленттері)

Ақша қаражаттары мен оның эквиваленттерінің есебі. Кассадағы ақшаның есебі. Банктегі ақша қаражаттарының есебі. Аккредитивтегі, чек кітапшасындағы ақшаның есебі. Жолдағы ақша есебі. Банктегі валюта шотындағы ақшаның есебі. Ағымдағы шоттар бойынша банк көшірмесі. Ақша қаражаттарын, ақша құжаттарын және қатаң есептілік бланктерін түгендеу және оның нәтижесін бухгалтерлік есеп шоттарында көрсету. Ақша эквиваленттері. Ақпаратты ұсыну және ашу. 1010 «Кассадағы ақша қаражаттары» шотын мазмұнын ашу, кассадағы ақша қаражатымен есеп айырысу кезінде кассадағы ақша қаражаттарының келіп түсуі мен шығуына байланысты жасалатын шоттар корреспонденциясын үйрену.

Қолма-қолсыз ақшамен есеп айырысулар және олардың сипаттамасы

Қолма-қол ақшасыз есеп айырысулардың түрлері. Банктегі есеп шоттар, аккредитивтер, чек кітапшалар, жолдағы ақша қаражаттар есебі. Синтетикалық есеп (1020, 1030, 1040, 1050, 1060).

Валюталық операциялар есебі. Валютаны сату және сатып алу. Валютамен операция – шетелдік валютамен білдірілген немесе сонымен есеп айырысуды қажет ететін операция, соның ішінде кәсіпорын: бағалары шетелдік валютамен көрсетілген тауарларды немесе қызметтерді сатып алатын немесе сататын; өтелетін немесе алынатын сома шетелдік валютамен көрсетілген қаражатты қарызға беретін немесе қарызға алатын.

Бағам айырмасының есебі.

Курстық айырманың пайда болуы және оны есептеу тәртібі. Курстық айырманың көріну шарттары: импорттық операциялар кезінде, экспорты- импорттық операциялар бойынша қызметтерді импорттау кезінде (бартерлық келісім), шетелдік бөлімшелер инвестицияларын қайта бағалау кезінде жауапты тұлғалардың есеп айырысуында дебиторлық немесе кредиторлық қарыздардың пайда болуы кезінде, валюталық құралдар бойынша займдар (несиелер) түрінде алынған қарыздарды есептеу кезінде, импорттық операциялар бойынша консигнацияға алынған тауарларды есептеу кезінде. Жағымды және жағымсыз курстық айырма.

Дебиторлық берешек есебі мен оның жүргізілуі

Дебиторлық берешек және оның түрлері. Ұсынылатын жеңілдіктердің есебі. Сатылған тауарлардың қайтарылуы мен сату жеңілдіктерінің есебі. Саудалық және саудалық дебиторлық берешектер. Вексельдерді алуды бағалау және растау. Алынатын

және төленетін вексельдерді салыстыру. Күмәнді дебиторлық борыш есебі. Күмәнді дебиторлық борыш туралы түсінік. Зиян шегу көрсетілуі тиіс уақыттың көрінісі. Тікелей есептен шығару әдісі. Резервті бағалау әдісі. Үмітсіз дебиторлық берешек және оның есебінің фактілері. Нақты дебиторлық берешекті есептен шығару. Бұрын есептен шығарылған дебиторлық берешектің келіп түсуі. Күмәнді қарыздарды бағалау. Таза сатудың пайыз әдісі. Төлеу уақыты бойынша дебиторлық берешек есебі әдісі.

Қорлар, жіктелімі, бағалануы

Қорлардың анықтамасы, түрлері. Өзіндік құн мен нарықтық құнның ең төмені бойынша бағалау. Қорлардың қозғалысын құжаттық рәсімдеу. Қорлар есебін ұйымдастыру жүйесі: кезеңдік және ағымдағы түгендеу. Есептің үзіліссіз жүйесі кезіндегі қорларды бағалау әдістері (орташа құн, ФИФО, арнайы ұқсастыру). Әдістерді салыстыру. Қорларды ішкі бақылаудың тиімді жүйесі. Қоймадағы материалдарды түгендеу, оны жүргізу тәртібі. Түгендеу нәтижесін ресімдеу және есепке алу. Қорларды қайта бағалау есебі. Ақпараттарды ашу. Қорларды бағалау әдістері. Ерекше теңестіру әдісі. Орта өлшемді құн әдісі. Бастапқыда сатып алған баға немесе «бірінші топтама-кіріске, бірінші болып-шығысқа» (FIFO) әдісі бойынша бағалау әдістері. Қорларды бағалау әдістерін салыстыру. Әрбір әдістердің артықшылықтары және кемшіліктері.

Ұзақ мерзімді активтер.

Негізгі құралдар және олардың жіктелуі мен бағалануы

Негізгі құралдарды жіктеу. Негізгі құралдарды бағалау. Нақты құнын/бастапқы құны бойынша бастапқы тану және бағалау. Негізгі құралдарды сатып алу есебі. Негізгі құралдар объектісін ақшалай емес активтерге алмастыру жолымен алу. Ұқсас активтерге алмастыру. Негізгі құралдарды қайтарымсыз беру. Кезекті күрделі шығындар. Негізгі құралдарды жөндеу. Жетілдіру және ауыстыру, қайта ұйымдастыру және қайта салу. Негізгі құралдарды есептен шығару. Жойылу құны. Негізгі құралдарды түгендеу. Түгендеуді жүргізу тәртібі және оның нәтижелерін есепте көрсету.

Негізгі құралдардың амортизациясы, амортизацияны есептеу әдістері: тікелей, өндірістік, кумулятивтік, қос қалдықты. Негізгі құралдарды қайта бағалау есебі. Активтерді қайта бағалау бойынша резервтер. ҚЕХС 36 активтердің құнсыздануы. Активтердің құнсыздануын тану және бағалау. Ақпараттарды ашу.

Материалдық емес активтерді анықтау және оларды топтастыру

Материалдық емес активтерді тану критерилері. Материалдық емес активтерді жіктеу (лицензия, патент, сауда маркалары, сауда белгілері, ноу-хау және басқалары) және олардың сипаттамасы. Бастапқы тану және бағалау. Материалдық емес активтерді сатып алу есебі. Ішкі құрылған сауда белгілері, іскерлік бедел. Ауыстыру негізінде алынған материалдық емес активтерді бағалау. Материалдық емес активтер есебін ұйымдастыру. Материалдық емес активтердің амортизациясы. Материалдық емес активтерді есептен шығару есебі. Ақпараттарды ашу. ХҚЕС 38 «Материалдық емес активтер».

Міндеттемелердің есебі

Банктер мен банктен тыс мекемелердің несиелері мен займдары есебі. Төленуге тиісті шоттар мен төленуге тиісті вексельдер. Еңбекке ақы төлеу бойынша персоналдармен есеп айырысу есебі. Бюджетпен есеп айырысу есебі. Тауарларды жеткізу, қызметтерді көрсету және жұмыстарды атқару үшін алынған аванс бойынша есеп айырысу. Ұзақ мерзімді қарыздардың ағымдағы бөлігі. Басқадай кредиторлық қарыздар есебі. Ағымдағы міндеттемелерді ұсыну және талдау. Ағымдағы (қысқа мерзімді) міндеттемелер былай анықталады: «баланстық есебінен бастап өтелу сомасы бір жылдан аспайтын немесе операциялық цикл ішінде мерзімі бір жыл шамадан асатын сомалар жатады».

Ұзақ мерзімді міндеттемелер – бұл, ХҚЕС сәйкес және нақты баланстық есебінен немесе дебитордың жұмыс циклінен бастап мерзімі бір жылдан асатын міндеттемелер.

Міндеттемелердің өтелуі, яғни ақша қаражатын төлеп өтеу, активтерді беріп өтеу, қызмет көрсетіп өтеу, бір міндеттемені бір міндеттемемен алмастыру, міндеттемені капиталға аудару секілді жолдарын атау. Ақпараттарды ашу.

Банк несиелерінің есебі

Ұйымның банктерден алатын несиелері. Несие алушы ұйымдар несиені беруші банктердің қойған талаптарына сай көптеген екі жақты құжаттар рәсімдеу арқылы несиені алу. Несие өтеушілік қабілеті бар ұйымдар өзінің қабылдаған міндеттемесіне сай алынған несиені белгілі бір мерзімде банкке қайтаратындай толық мүмкіндігі болуы керек. Банк несиелерінің арнайы мақсаттары (өндірістің тиімділігін арттыруға, ғылыми-техникалық процесті жетілдіруге, жаңа технологиялық негізде өнім өндіруді ынталандыру, тұрғын халыққа сапалы қызметтер көрсетуге, экспортқа шығарылатын тауарлар сапасын жақсарту).

Банктік несиелік келісім-шарт. Принциптері: мерзімдік, қайтару, пайыздық төлеу жағдайлары. Банкке ұсынылатын құжаттар: алынатын несиенің мақсаты, көлемі, түрі, мерзімі. Есептелуі керек: несиені жабу мүмкіндігі, экономикалық тиімділігі. Банкке ұсынылатын құжаттар - несиені беруші банктің атына жазылған арыз; құрылтайшылық құжаттың көшірмесі, заңды тұлғаның тіркеуден өтуі, статистикалық карта, салық төлеушінің куәлігі, салық органымен жасалынған салыстырмалы тексеру актісі; кепілдікке (залогқа) қойылған мүліктер жөніндегі келісім-шарт көшірмесі, т.б.

Еңбекақы төлеу жүйесі: есептеулер мен ұсталымдар

Экономикалық категория ретіндегі еңбекақы. Еңбек ақыны қазіргі заманға сай шарттармен төлеуді ұйымдастыру. Еңбекақы формасы және төлеу жүйесі (мерзімді, жай мерзімді, мерзімді-сыйлықақы, кесімді және т.б.). Еңбекақидан ұсталатын ұсталымдар есебі мен оны есептеу тәртібі. Міндетті ұсталымдар (жеке табыс салығы және зейнетақы қорына аударым). Жеке ұсталымдар (алдын-ала берілген аванс бойынша қарыздарды өтеу, сомаларды қайтару, өндірістегі ақау есебінің нәтижесінде төленген төлем, кәсіпорын қызметкердің кесірінен зиян шеккен материалдарға орындалған парақтар бойынша соманы төлеу, ақау үшін ұсталымдар, айып пұлдарды төлеу, қызметкерді жұмыстан шығару кезінде артық төленген соманы төлеу, алименттерлер және т.б.). Уақытша еңбекке жарамсыздығы бойынша, еңбек демалысы және жәрдемақы есебі.

Бюджетпен есеп айырысу есебі

Бюджеттің анықтамасы. Ұйым қызметінде кәсіпорынның бюджетпен есеп айырысуға жататын салық түрлері (корпоративтік табыс салығы, қосылған құн салығы, акциздер, жеке табығы салығы, әлеуметтік салық және басқалары). Төлену мерзімдері, салық ставкалары, салық объектілері, субъектілері.

Векселдерді алу есебі

«Векселге» түсінік беру. Векселдің түрлері: жәй және күрделі. Жәй векселдер есебі және келесідей көрсеткіштердің мағынасы: өтелу датасы, векселдің мерзімі, пайыз және пайыздық ставка, өтелу сомасы. Вексель есебі бойынша бухгалтерлік жазбалар. Дебиторлық берешектердегі алынған векселдерді салыстыру.

Жал есебінің операциялары

Жал түсінігі. Жалдың артықшылықтары және кемшіліктері. Жалдың негізгі түрлері: операциялық және қаржылық. Жалдың негізгі түрлерінің есебі: жалгерден жедел жалдау, жедел жалдау, лизинг алушының қаржылық жалы, лизинг берушінің қарапайым қаржылық жалы. Жалдың әртүрлі есебінің ерекшеліктері. Сату (лизинг-жүзеге асыру)

түрі бойынша жал есебі, актив сатылып оның кері жалға алынуы (қайтқан лизинг), жал келісімі бойынша активтерді алу, несиені қолдана отырып жалдау (тартылған құралдардың шотынан лизинг), жерді жалдау, ғимаратты жалдау. Қаржылық есептемедегі жалды ашылып көрсетілуі.

Жабдықтаушылар және мердігерлер ұйымдарымен есептесу

Кредиторлар мен дебиторлар туралы анықтама. Келісімдердің құқықтық негіздері және олардың есепте көрсету. Есеп айырысудағы берешектер, пайда түсінігі. Мердігерлермен есеп айырысу есебі. Сатып алушылармен есеп айырысу есебі. Сатып алушылар және жабдықтаушылар арасындағы есептесу.

Меншікті капитал

Серіктестіктегі меншікті капиталдың құрамы. Акционерлік қоғамның меншікті капиталының құрамы. Жарғылық капитал есебі. Төленбеген капитал есебі. Дивидендтер. Акцияға пайда. Резервтік капитал. Таза табыс. Бөлінбеген табыс (жабылмаған залал). Ақпаратты ашу. Шаруашылық қызметіне байланысты субъектінің жарғылық капиталының құрылу тәртібі мен оның көлемі. Жарияланған капитал есебі. Төленбеген капитал есебі. Кәсіпорынның жарғылық капиталы қызметті бастауды қамтамасыз ету үшін жанадан құрылған кәсіпорынның, бастапқы қаражаттарының сомасы.

Акциялар мен дивиденттер есебі. «Акцияға» анықтама беру. Акцияның түрлері: жай немесе қарапайым акциялар, артықшылықты, артықшылықты өтелетін, еркін аударылатын (айнымалы) артықшылықты қумалативті. Дивиденттер есебі.

Кірістер мен шығыстар, тану критерийлері

Кірістер мен шығыстар түсінігі. Кіріс активтердің көбеюі немесе міндеттемелердің азаюы. Шығыс міндеттемелердің көбеюі немесе активтердің азаюы. Кірістер мен шығыстарды тану критерийлері. Негізгі қызметтен түскен кіріс және негізгі емес қызметтен түсетін кірістер. Шығыстар түрлері: өнімнің өзіндік құны (7010 шоты), өткізу бойынша шығыстар(7110 шоты), әкімшілік шығыстары(7210 шоты), сыйақы бойынша шығыстар(7310 шоты). Кірістер мен шығыстардың айырмасы. Пайда мен залалды тану. Кірістер мен залалдар туралы есептілік. Ақпараттарды ұсыну. ХҚЕС 18 «Түсім». Кірістер мен шығыстар туралы есептеме. Кірістер мен шығыстар есебінің элементтері, сипаттамасы. «Кірістер» және «Шығыстарға» анықтама беру. Табыстарға анықтама беру: күнделікті қызметтерден табыс және басқа да операциялардан кіріс. Сатудан, пайыздардан, алынған дивиденттерден, жал ақысынан пайда болған табыстардың кезеңдерін анықтау. «Пайда» және «зиян» деген түсініктерге анықтама беру. Табыстар мен шығындар туралы есептеме бөлімдері. Әкімшілік шығыстар есебі. Әкімшілік шығындар құрамы: еңбекақы және әкімшілік персоналдың іссапар шығындары, әкімшілік ғимараттардың амортизациясы. Әкімшілік шығындардың синтетикалық есебі (7210) және аналитикалық есебі. Салықтар (көлік құралдарына салық, жер салығы, мүлік салығы), айыппұлдар және өсімдер. Кезең шығыстарының есебі. Кезең шығыстарының құрамы: әкімшілік, кәсіпкерлік (өнім, қызмет және жұмысты өткізу бойынша шығыстар), пайыздық шығыстар. Шығыстардың пайда болу орындары. Кезең шығыстарының синтетикалық есебі (7110, 7210, 7310 шоттар). Кезең шығыстары есебі шоттарының жабылуы. Қаржылық есептілікте (табыстар мен шығындар туралы есеп, түсіндірме жазба) кезең шығыстары туралы ақпараттардың ашылып көрсетілуі. Іссапар шығындарының есебі. «Іссапар» сөзіне түсінік беру. Іссапар шығындарының есебін жүргізуге қолданылатын формалар (іссапарлық куәлік, аванслық есеп). Іссапар шығындарының нормасы. ҚР-нан шет елдерге іссапарды ұйымдастыру.

Қаржылық есептіліктің мақсаттары мен міндеттері

Компанияның қаржылық жағдайы, қызметтің нәтижесі, қаржылық жағдайының өзгерістер туралы ақпараттардан тұратын №1 Қаржылық есептемені ұсыну» Халықаралық қаржылық есеп стандарттарына сәйкес қаржылық есептеменің мақсатын анықтау. Экономикалық шешімдерді қабылдау үшін қаржылық есептемені қолданушылар шеңберін анықтау. Қаржылық есептемені құру мақсаттары: инвестициялық шешімдерді қабылдау және несиелерді беру туралы шешімдер қабылдау; шаруашылық субъектінің болашақтағы ақша тасқынын бағалау; ресурстарды бағалау; шаруашылық субъектінің сенім тапсырылған ресурстарға байланысты міндеттемелерін бағалау; басқару органдар жұмысын бағалау.

Ақшаның мезгілдік құны

Ақшалардың уақытша құны туралы түсінік және пайыздық сыйлық берудің маңызы. Кәсіпкерлікте және бухгалтерлік есепте ақшаның уақытша құнын қолдану аясы. Пайыздық ставкаларды құраушылар: таза пайыздық ставка, несиелік тәуекелдің пайыздық ставкасы, инфляциядан күтілетін пайыздық ставка. Ақшалар тасқынын дисконттау процесіне байланысты түсініктерге анықтама беру: пайыз, негізгі сома, жай пайыз, күрделі пайыз, болашақ құн, ағымдағы құн, аннуитеттер.

Бухгалтерлік баланстың маңызы, құрылымы, мазмұны

Бухгалтерлік баланстың форматы. Баланс жүргізу теориясы екі жақтылық принциптен (тұрақты түрде екі жақтылықтың сақталуынан), сондай-ақ шаруашылық операцияларын шоттарға жазудан қалыптасады. Бухгалтерлік баланс - ақшалай өлшеммен өлшенетін капитал мен міндеттемелер жөніндегі белгілі бір мерзімге жасалған қорытынды есеп. Активтерді топтастыру: қысқа мерзімді активтер және ұзақмерзімді активтер. Міндеттемелерді топтастыру: қысқа мерзімді міндеттемелер және ұзақмерзімді міндеттемелер. Меншікті капитал. Баланс көрсеткіштері ақшалай бағалануы. Міндеттемелер қанша ақшаның қайдан алынғандығын көрсетеді. Активтер алынған ақшаның немесе қаражаттардың қалай жұмсалғандығын, қайда және не үшін жұмсалғанын көрсетеді. Меншікті капитал осы ұйымды құрып қалыптастырушы жеке тұлғаның, ұйым иесінің салған қаржысынан тұрады. Негізгі баланстық теңдеу. Баланс түрлері: бастапқы баланс, қорытынды баланс, жойылу балансы, бөлу балансы.

Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп

Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есептің негізгі мақсаты. Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есептің қызмет түрі бойынша келіп түсу мен төлеуді есептілікте топтастыру (жедел, инвестициялық, қаржылық қызметтер). Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есептің құндылығын анықтау.

Кәсіпорындарды біріктіру. ҚЕХС №3.

Бизнес бірлестіктері - бұл жекелеген кәсіпорындар немесе коммерциялық қызмет түрлерінің бір есеп беретін кәсіпорындар бірігуі. Түгелдей дерлік бизнес бірлестіктерінің нәтижелері бір кәсіпорын (сатып алушы) коммерциялық қызмет болып табылмайтын бір немесе бірнеше басқа кәсіпорындарға бақылау жасауды қолына алса, онда мұндай кәсіпорындардың бірлестігі бизнес бірлестігі болып табылмайды. Коммерциялық қызметті құрамайтын кәсіпорын активтер тобын немесе таза активтерді сатып алса, онда ол осы топтың құнын жекелеген бірегейлендірілген активтер және осы топтың міндеттемелері арасында, сатып алу күнгі салыстырмалы түрдегі әділ құнын негізге ала отырып бөлуге тиіс. Бизнесі біріктіру үлестік құралдарды шығару, ақша қаражатын, ақша қаражаты баламасын аудару немесе басқа активтерді немесе олардың құрамдары арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Бизнесі біріктіру «негізгі кәсіпорын - еншілес кәсіпорын» байланысының туындауына алып келуі мүмкін, бұл ретте сатып

алушы - негізгі кәсіпорын, ал сатып алынатыны - сатып алушының еншілес кәсіпорны болып табылады. Мұндай жағдайда сатып алушы өзінің шоғырландырылған қаржылық есебінде осы Стандартты қолданады. Ол өзінің сатып алынатын кәсіпорындағы қатысу үлесін шығарылатын жеке қаржылық есептілікке еншілес кәсіпорынға инвестиция ретінде енгізеді (қараңыз 27-«Шоғырландырылған және жеке қаржылық есептілігі» IAS). Бизнесті біріктіру, басқа кәсіпорынның меншікті капиталын сатып алғанша алдымен басқа кәсіпорынның таза активтерін, оның ішінде іскерлік бедел, сатып алуды қамтуы мүмкін. Бизнесті мұндай ұйымдастыру «негізгі кәсіпорын - еншілес кәсіпорын» қатынасының туындауына әкеліп соқтырмайды.

Байланысты тараптар. ҚЕХС №24.

Бірлескен қызмет - жалпы шаруашылық мақсатына жету үшін екі және одан да көп тараптар бірлесіп әрекет еткен кезіндегі қызмет болып табылады. Бірлесіп бақыланатын активтер формасында ұйымдастырылатын бірлескен қызметтің қатысушысы өзінің жеке қаржы есептемесінде тануы керек сұрақтар: бірлесіп бақыланатын активтердегі өз үлесін; қолдағы кез келген міндеттемелерді; бірлескен кәсіпорынға қатысты қолдағы міндеттемелердегі өз үлесін; өткізуден түскен табысты немесе бірлескен кәсіпорынға өтеген шығыстардағы өзінің үлесімен бірге бірлескен кәсіпорын өнімдеріндегі өз үлесін пайдалану; бірлескен кәсіпорындағы өзінің үлесіне қатысты өтелген шығыстарды. Бірлесіп бақыланатын субъекті - бұл әрбір қатысушының өз үлесі болатын серіктестік, корпорация немесе басқа да кәсіпорын формасында ұйымдастырылатын бірлескен кәсіпорын. Бірлесіп бақыланатын субъектінің қатысушысы бірлесіп бақыланатын субъектідегі инвестициялардың есебін өзінің есеп тіркелімінде инвестицияның есеп шоттарын қолдана отырып жүргізеді. Бірлесіп бақыланатын субъекті бухгалтерлік есепті ұйымдастырады, қаржы есептемесін әзірлеуді және ақпараттарды жүйелеуді жеке жүргізеді.

Қаржылық есептілікті дайындау

Қаржылық есептіліктің мақсаты. Есеп беру, кәсіпорынның шаруашылық қызметінің нәтижесін, оның қаржылық, мүліктік жағдайын анықтайтын көрсеткіштер жүйесі ретінде. Кіріс және шығыс туралы есеп берудің ұсынылуы. Бухгалтерлік балансты құру. Ақшалардың қозғалысы жайлы есеп берудің тікелей және жанама әдісі. Ақшалардың қозғалысы жайлы есеп беруді тікелей әдіспен даярлау. Меншікті капиталдағы өзгерістер бойынша есеп беру. Қорытынды есептердің өзара байланыстылығы. Қаржылық есепті ашып көрсету. Есеп саясаты туралы ақпаратты ашу.

«Аудит» пәні бойынша

Аудит пәнін оқытудың мақсаты-аудит туралы теориялық білімді Қызмет түрі, оны нормативтік реттеу және жүзеге асыру технологиясы, сондай-ақ аудитті жүзеге асырудың практикалық дағдылары ретінде қалыптастыру.

"Аудит" пәнін зерделеу барысында мынадай міндеттерді шешу қажет:

- нарықтық экономиканың жұмыс істеуінің ажырамас бөлігі ретінде аудиттің тұжырымдамалық тұжырымдамалары мен ережелерін игеру;
- ҚР-дағы аудиторлық қызметті нормативтік реттеу мен стандарттауды зерделеу, - аудит сапасына қойылатын сыртқы және ішкі талаптарды зерделеу,
- аудиторлық рәсімдерді жүзеге асыру дағдыларын алу және аудитордың жұмыс құжаттамасын қалыптастыру.

Осы пәнді меңгеру барысында студент келесі кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастырады және көрсетеді:

Білу керек:

- аудиттің мәні, мақсаттары мен міндеттері, аудит түрлері, қаржылық бақылау жүйесіндегі аудиттің орны, аудиттің қаржылық бақылаудың басқа нысандарынан айырмашылығы;
- аудитті нормативтік-құқықтық реттеу, аудиторлық қызметті реттейтін сыртқы және ішкі құжаттар;
- мемлекеттік және Фирмаішілік аудиторлық стандарттар;
- аудит сапасына, аудит сапасын бақылауды сыртқы және ішкі ұйымдастыруға қойылатын талаптар.

Істей білу:

- аудиторлық тәуекел деңгейін анықтау, оның құрамдас бөліктерін Фирмаішілік стандарттардың талаптары негізінде және кәсіби пайымдауға сәйкес бағалау;
- тексерілетін көрсеткіштердің маңыздылығын сандық және сапалық тұрғыдан бағалау;
- аудиторлық іріктеуді жүзеге асыру.

Игеру керек:

- аудиторлық рәсімдерді жүргізу дағдылары;
- аудитордың жұмыс құжаттамасын қалыптастыру дағдылары.

Пәннің мазмұны

Сыртқы аудиттің түрлері және маңызы

Аудиттің мәні, мақсаты және маңызы. Аудиттің пайда болуы және дамуы. Қазақстанда аудиттің қалыптасуы және дамуы. Аудиттің пәні, объектісі және қызметі. Сыртқы аудиттің түрлері және аудитке ілеспе қызметтер.

Аудиторлық қызмет және оны нормативтік-құқықтық реттеу

ҚР аудит жүргізуді нормативтік реттеу жүйесі. ҚР аудиторлық қызметті жүргізуді анықтайтын құқықтық нормативтік актілерге шолу (Азаматтық кодекс, Салық кодексі, Қылмыстық кодекс, «Аудиторлық қызмет туралы» заң және басқа да ҚР заң құжаттары). Мемлекеттік органдардың, қоғамдық ұйымдардың аудиторлық қызметті аттестациялау және лицензиялау

Аудиттің стандарттары және аудиторлардың мамандық этикасы

Аудиттің халықаралық стандарттары мен олардың сипаттамасы. ҚР аудит стандарттары. Аудитордың мамандық этикасының Кодексі. Аудитордың мамандық этикасының қағидалары, ережелері, фирмаішілік аудит стандарттары

Қателер мен алаяқтық, олардың елеулілігін бағалау

Елеулілік түсінігі – қателіктер және заңсыз әрекеттер. Заңсыз бұрмалауды кездестіргендегі аудитордың әрекеттері. Халықаралық тәжірибеде елеулілік деңгейін анықтау. Елеулілік қағидастарын аудит қорытындыларын талдауға қолдану. Бұрмалаудың елеулілігін бағалау.

Аудиторлық тәуекелділік

Аудиторлық тәуекелділік және оның құрамы. Ажырамас тәуекелділік және оны бағалау. Бақылау тәуекелділігі. Таба алмау тәуекелділігі. Елеулілік және оның деңгейін анықтау аудиторлық тәуекелділіктің арасындағы байланыс. Аудиторлардың жауапкершілігін сақтандыру.

Аудиторлық дәлелдеулер

Аудиторлық дәлелдемелер туралы түсінік, оларды жинаудың қажеттілігі мен маңызы, әдістері мен тәсілдері. Тексеруден алынған дәлелдемелерді қорыту, аудиторлық пайымдау және пікір қалыптастыру. Аудиторлық процедуралар дегеніміз- аудитті жүргізген кездегі дәлелдемелерді жинау тәсілдерінің жиынтығы.

Дәлелдемелерді алу процесі бірнеше сатылардан тұрады:

1. Мақсаттарды таңдау;
2. Дәлелдемелерді жинау және өңдеу;
3. Дәлелдемелерді бағалау;

Дәлелдемелрге қойылатын талаптар:

Дұрыстылық;

Жеткіліктілік;

Өз уақыттылығы;

Аудитордың жұмысының сапасын бақылау

Аудитті құжаттау. Жұмыс құжаттарының мақсаты, мәні. Жұмыс құжаттарының мазмұны мен формасына қарай оған әсер ететін факторлар. Аудитордың жұмыс құжаттары және оның түрлері. Жұмыс құжаттарына қойылатын талаптар. Жұмыс құжаттарының толтырылуы. Жұмыс құжаттарының қолданылуы. Аудиторлық қызметтің сапасын бақылау. Аудиторлық қызметтің сапасын бақылау келесі аспектілер негізінде жүргізіледі: аудитордың өз ассистенттерінің жұмысын бақылауы, аудиторлық ұйымның аудиторлар жұмысын бақылауы, ішкі бақылау.

Клиенттің ішкі бақылау жүйесі

Ішкі бақылау жүйесі және оның құрамы (ІБЖ). Бухгалтерлік есеп жүйесін бағалаудың мақсаты (БЕЖ). Есеп саясатын, ұйымдастыру құрылымын және есеп мамандары арасындағы атқаратын қызметтерді бөлу, құжаттар айналымы, істелген жұмыстардың операциясын көрсету және қорытынды есепті пайдалануды талдау. Бақылау ортасы (БО) туралы түсінік және оның құрамы, көптүрлілігі. Бақылау ортасын бағалау. Бақылау тәсілдері (БТ) және олардың көп түрлілігі. Бақылау жүйесінің сенімділігін (тиімділігін) бағалау әдістері. Бақылау тәсілдерін тестілеу.

Аудитте сұрыптауды пайдалану

Сұрыптаудың аудиттегі негізгі қағидаттары. Сұрыптаудың қажеттілігі және сұрыпталып тексеруді жүргізудің кезеңдері. Сұрыптау жиынтығын анықтау. Элементтердің ең жоғарғы құнын және элементтер кілтін анықтау. Сальдосы бар және шоттар айналымына сәйкес сұрыптау шамасын анықтау. Сұрыптау тәсілін тандап алу (кездейсоқтық, жүйелі).

Аудиторлық тексеруді жоспарлау

Жоспарлаудың қағидаттары мен кезеңдері. Аудитордың клиентпен алдын ала танысуы (бастапқы жоспар). Фирма ішіндегі бастапқы жоспарлау стандарты (құжат) және оның негізгі бөлімдерінің сипаттамасы: шаруашылық субъекті жалпы ақпарат, негізгі есептілік көрсеткіштер, ішкі бақылаудың және есеп жүйесін жазу, аудитордың пікірі. Міндеттеме хат және аудит жүргізу жөніндегі келісім шарт. Аудиттің жалпы жоспарын дайындау. Бақылау тәсілдерінің тестісін және аудит бағдарламасының тәсілдерін маңыздылық тарапынан қалыптастыру.

Электрондық дайындалған көрсеткіштер аудиті

Компьютерлік ақпараттық жүйе.

Клиенттің компьютерлік ақпараттық жүйесін бағалау және зерделеу. Компьютермен қамтамасыз ету бөліміндегі бақылау. Енгізілген құжаттардың жоқ болуы. Шаруашылық операциялардың қорытындылары мен көзге көрінетін іздердің жоқ болуы. Компьютерлік программалар мен мәліметтерге қол жеткізудің жеңілдігі. Бақылаудың программалық жүйесі. Компьютерді қолданумен байланысты аудит әдістері.

Аудиторлық қорытынды: жасау, тапсыру тәртібі

Шаруашылық субъектісінің басшысына жүргізілген аудиттің қорытындысы туралы жазбаша мәлімет беру. Аудиторлық қорытынды құрылымы мен түрлері сөзсіз, тексерусіз жасалған аудиторлық пікір. Аудиторлық ескерту түрлері. Ескертпесі бар пікір. Теріс пікір. Аудиторлық қорытындыға қол қою мерзімі. Қаржылық есепті тапсырғаннан кейінгі уақиғаларға шолу жасау. Әдейі арналған аудиторлық қорытынды.

Қорытынды қаржылық есеп аудитінің ақпараттық жүйесі, мақсаты және тәсілдері

Аудиттің ақпараттық жүйесіне қойылатын талаптар. Қаржылық есеп элементтер аудитінің мақсаты. Қаржылық есептіліктің бөлшектеу кезеңдері. Аудит жүргізудегі объект бойынша және циклдік амалдар.

Ақша қаражаттарының аудиті

Кассадағы ақша қаражаттарының аудиті. Банктегі және басқа да шоттардағы ақша қаражаттарының аудиті. Есеп беруге міндетті сомалардың аудиті. Аудит жүргізілгенде тексерілетін негізгі аудиторлық тұжырымдама. Бақылау құралдарының тексеру тестері.

Ұзақ мерзімді активтердің аудиті

Материалдық емес активтердің аудиті. Негізгі құрал жабдықтардың аудиті. Ұзақ мерзімді активтердің тозуының амортизациясының аудиті. Аудит жүргізілгенде тексерілетін аудиторлық тұжырымдар. Бақылау құралдарын тексеру тестері.

Міндеттемелер мен капиталдардың аудиті

Капиталдың аудиті. Қызметкерлермен еңбек ақы бойынша есеп айырысу аудиті. Басқа да кредиторлық қарыздар аудиті.

3.5 Кешенді емтихан тапсыру нәтижелерін бағалау критерийлері

Менеджмент бакалавры мамандығын даярлаудың сапа деңгейін бағалауды Қорытынды аттестацияның қатысушылары Қорытынды аттестаттау бағдарламасында айқындалған диагностикалық нысандар мен әдістерді пайдалана отырып, белгіленген ережелер, принциптер, критерийлер, бағалау жүйесі мен шкаласы негізінде жүзеге асырады.

Бакалавриатты даярлау сапасын бағалау объектісі күрделі біліктілік тапсырмаларын орындау процесінде қайта өндірілетін менеджмент бакалаврының құзыреттер жүйесімен алынған білім, білік және дағдылардың жиынтығы болып табылады.

Менеджмент саласындағы бакалавр дәрежесінің сапа деңгейін бағалауды қорытынды аттестаттау қатысушылары объективтілік, даралық, күрделілік, этика және құзыреттілік көзқарас қағидаттары негізінде, жалпы мәдени және игерілген жүйені ескере отырып жүзеге асырады, келесі құрамдас бөліктер бойынша оқыту нәтижелерін (құзыреттіліктерін) көрсететін кәсіби құзыреттер:

- әкімшілік, ұжымды басқару, операциялық үдерістерді басқару, қаржылық-шаруашылық, маркетингтік инновациялық қызметті талдау және басқару, өндірістік қызметті ұйымдастыру, белгілі бір қызмет саласында басқару аппараты жоқ ұйымдар мен кәсіпорындардың бастапқы құрылымдық бөлімшелеріндегі материалдық-техникалық қамтамасыз ету процесерін басқару.

Менеджмент мамандығы бойынша бакалавриаттың сапалық деңгейін бағалау нәтижелері түлек мынаны дәлелдеуге тиіс:

- кәсіптік қызмет саласындағы ғылым жетістіктерін қоса алғанда, оқу және практикалық іс-әрекет процесінде алған тұжырымдамалық білімдері бар;

- ақпаратты өз бетінше жинауды және түсіндіруді, шешудің әдістері мен құралдарын таңдауды, инновациялық тәсілдерді қолдануды қажет ететін кәсіби қызмет пәніндегі күрделі және болжауға келмейтін міндеттер мен мәселелерді шеше алады.

Бағалау жүйесін қолдану арқылы оқыту сапасының деңгейі:

Әріптікжүйебойыншабаға	Балдардыңсандықбаламасы	Пайыздық мазмұны	Дәстүрлі жүйе бойынша бағалау
A	4,0	95-100	өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	
C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D	1,0	50-54	
Fx	0,5	25-49	Қанағаттанарлықсыз
F	0	0-24	

Қорытынды аттестацияға бітірушінің жауабын бағалау критерийлері

Баға	Бағдарламаның даму деңгейінің сипаттамасы
Өте жақсы	<p>Студент жалпы мәдени, жалпы кәсіптік және құзыреттіліктердің жоғары деңгейде қалыптасуын көрсетеді, проблеманы, ғылыми зерттеудің міндеттері мен әдістерін, практикалық өндірістік тапсырмаларды түсінетінін ашады, кәсіби терминологиямен еркін әрекет етеді, оны белгілеу және негіздеу кезінде қолданады, жұмыстың мақсаты, оның өзектілігі, жаңа идея тудыру қабілеті бар;жүйелі және аналитикалық ойлау дағдыларын меңгереді; өз бетімен жұмыс істеу қабілетін, өз білімін, дағдысын және иелігін басқарудағы мәселелерді шешуге қолдана білуін көрсетеді.</p> <p><i>Критерийлер:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сұраққа толық, жан-жақтыжауапберілді; - жауапта нақты құрылым қадағаланады, логикалық реттілікпен салынған; - студент барлық қосымша сұрақтарға нақты, дәлелді жауаптар берді.
Жақсы	<p>Студент жалпы мәдени, жалпы кәсіптік және құзыреттердің қалыптасуын орташа деңгейде көрсетеді: негізгі білім, дағдылар игерілген, бірақ ғылыми жұмыстың мақсатын қою және негіздеуде (практикалық өндірістік тапсырма) болмашы қателер, дәлсіздіктер, қиындықтар, орындалған кәсіби тапсырмалардың нәтижелерін негіздей отырып, оның өзектілігі.</p> <p><i>Критерийлер:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ұсынылған мәселе бойынша толық, егжей-тегжейлі жауап берілді; - жауап анық құрылымдалған, логикалық реттілікпен салынған; - ұғымдарды, тұлғаларды, терминдерді, мерзімдерді анықтауда қателіктер жіберілді; - қосымша сұрақтарға толық емес немесе жеткіліксіз дәлелденген жауаптар берілді.

Қанағаттанарлық	<p>Студент базалық деңгейде жалпы мәдени, жалпы кәсіптік және құзыреттіліктердің қалыптасуын көрсетеді: бақылау іс-әрекеті кезінде елеулі қателіктер жіберіледі, белгілі бір білімнің, дағдының және дағдының болмауы көрінеді, студент білім мен дағдыларды қолдануда айтарлықтай қиындықтарды бастан кешіреді. оларды жаңа жағдайларға көшіру кезінде, ғылыми жұмыстың (практикалық өндірістік тапсырманың) мақсаттарын негіздеу, оның өзектілігі, орындалған кәсіби тапсырмалардың нәтижелерін негіздеу кезіндегі дағдылар.</p> <p><i>Критерийлер:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ұсынылған мәселе бойынша толықемесжауапберілді; - баяндау логикасы мен реттілігінде кейбір бұзушылықтар бар; - теориялық материалды баяндау және терминдерді, тұлғаларды қолдануда қателіктер жіберілді; - қосымша сұрақтарға нақты емес жауап берілді немесе мәселенің мәнін ашпайды.
Қанағаттанарлықсыз	<p>Студент жалпы мәдени, жалпы кәсіптік және кәсіптік құзыреттіліктердің базалық деңгейден төмен деңгейде қалыптасуын көрсетеді, білім, білік, дағдының жеткіліксіздігі, толық немесе толық дерлік жеткіліксіздігі көрінеді.</p> <p><i>Критерийлер:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сұраққа толықемесжауапберілді; - көрсету логикасы мен реттілігінде елеулі бұзушылықтар болса; - теориялық материалды баяндау кезінде елеулі қателер жіберілді (фактілерге, тұжырымдамаларға, тұлғаларға қатысты); - студент қосымша сұрақтарға дұрыс емес жауап береді.

Бакалавриаттарды даярлаудың сапа деңгейін бағалау критерийлері мемлекеттік диагностиканың нысандары мен әдістеріне байланысты дифференциалды түрде қолданылады. Кешенді емтихандағы кешенді біліктілік сынағы қорытынды бағасы тапсырмаларды орындау үшін жалпы бағалаудың сомасы болып табылады.

4. Мүгедектер мен денсаулық мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін қорытынды аттестаттауды өткізу ерекшеліктері

Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін қорытынды аттестаттауды өткізу Жоғары білім берудің білім беру бағдарламалары бойынша қорытынды аттестаттауды өткізу тәртібі туралы ережеге сәйкес жүзеге асырылады.

Мүмкіндігі шектеулі студенттер, барлық басқа студенттер сияқты, белгілі бір студенттің ерекшеліктері мен білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, дер кезінде жеке оқу жоспары бойынша оқи алады. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған жеке оқу жоспары бойынша оқу кезінде жоғары білім алу мерзімі қажет болған жағдайда ұзартылуы мүмкін, бірақ бір жылдан аспауы мүмкін.

Оқытудың жеке кестесін жасау кезінде сабақтарды өткізудің әртүрлі нұсқаларын қарастыру қажет: білім беру ұйымында (академиялық топта және жеке), қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану арқылы үйде.

Мүмкіндігі шектеулі адамдардың нозологиясының ерекшеліктерін ескере отырып, қорытынды аттестаттау жүргізу. Білім алушыларды қорытынды аттестаттау рәсімдерін іске асыру үшін білім беру ұйымы Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін бейімделген және олардың негізгі білім беру бағдарламасында жоспарланған оқыту нәтижелеріне қол жеткізуін бағалауға мүмкіндік беретін бағалау құралдарының қорын құруы тиіс, сонымен бірге білім беру бағдарламасында жарияланған барлық құзыреттерді қалыптастыру.

Мүмкіндігі шектеулі білім алушыларды қорытынды аттестаттау нысаны жеке психофизикалық ерекшеліктерін ескере отырып белгіленеді (ауызша, қағазда жазбаша, компьютерде жазбаша, тестілеу түрінде және т.б.).Қажет болған жағдайда мүмкіндігі шектеулі білім алушыға жауап дайындауға қосымша уақыт беріледі.Мүмкіндігі шектеулі жандар үшін қорытынды аттестациядан қашықтан өтуге мүмкіндік бар.

